

ПРАВООХОРОНА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

УДК 342.7:342.9:347.1

DOI <https://doi.org/10.32782/2709-9261-2025-3-15-23>

Катеринчук Катерина Володимирівна,

доктор юридичних наук, доцент

(Поліський національний університет, м. Житомир)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6700-2831>

ПРОБЛЕМИ ВСТАНОВЛЕННЯ СТАТУСУ ОСОБИ, ЗНИКЛОЇ БЕЗВІСТІ ЗА ОСОБЛИВИХ ОБСТАВИН, У ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ

У статті визначено основні аспекти та ключові положення законодавчої політики щодо встановлення статусу зниклих безвісти за особливих обставин, що спрямована на впровадження чітких правових механізмів для врегулювання даної проблеми, основна мета якої – гарантування захисту прав зниклих безвісти за особливих обставин, а також їхніх близьких родичів та членів сім'ї. Ключові завдання такої політики включають розроблення процедур для офіційного визнання статусу зниклого безвісти за особливих обставин, забезпечення доступу до необхідної правової підтримки та надання допомоги у питаннях соціального забезпечення.

Ключові слова: *військовослужбовці, статус, правовий статус, особа, безвісно відсутня, зниклий безвісти, зниклий безвісти за особливих обставин, близькі родичі та члени сім'ї, Єдиний реєстр осіб, які зникли безвісти за особливих обставин, база даних інформаційної системи з питань поводження з військовополоненими.*

Постановка проблеми. Конституція України проголошує найвищою соціальною цінністю людину, її життя і здоров'я (ст. 3) та обов'язок держави забезпечувати їх охорону (ст. 49) всіма правовими засобами [1, с. 9]. Одним із проблемних питань, яке нині турбує близьких родичів та членів сім'ї осіб зниклих безвісти за особливих обставин, а також науковців [2–5], котрі досліджують дану тематику, – це набуття правового статусу військовослужбовцем «зниклий безвісти за особливих обставин», строки його набуття та підстави. Набуття даного правового статусу пов'язане з роботою (порядком ведення, порядком наповнення, порядком доступу до інформації та ін.) Єдиного реєстру осіб, які зникли безвісти за особливих обставин. Він створений із метою централізації та систематизації даних про цих осіб; сприяє ефективному проведенню пошукових заходів, установленню правового статусу зниклих безвісти за особливих обставин та їхніх близьких родичів і членів сім'ї, а також захисту їхніх прав.

Також недостатньо зрозумілими є завдання, мета та функції «бази даних інформаційної системи з питань поводження з військовополоненими» Координаційного штабу з питань поводження з військовополоненими.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання правового статусу осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, усе частіше стає об'єктом ґрунтовного дослідження та всебічного аналізу. Значущість даних питань зумовлюється складністю ситуацій, у яких відбуваються такі випадки, а також множинністю взаємопов'язаних аспектів, що потребують комплексного вирішення. У науковій літературі було висвітлено ключові аспекти, пов'язані з визначенням правового статусу осіб, які зникли безвісти в умовах збройних конфліктів, а також особливостями їх розшуку. До таких робіт належать дослідження Л. Приполової, В. Колпакова, І. Голубенко, С. Островського, В. Зими та А. Даніель та ін.

Водночас питання, що підняті у межах даної статті, залишаються вкрай актуальними й потребують подальшого теоретичного опрацювання. Особливо це стосується правового статусу осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, моменту та підстав його набуття, тому дана тематика потребує належного регулювання в контексті сучасних викликів.

Метою статті є дослідження проблем, пов'язаних з установленням статусу особи, зниклої безвісти за особливих обставин, у законодавстві України.

Виклад основного матеріалу. Одне з питань, яке сьогодні важко встановити, – це момент та підстави набуття правового статусу «зниклий безвісти» та «зниклий безвісти за особливих обставин». Уважаємо, що дані положення юридично недоопрацьовані, адже визначення, що надані в Законі України «Про правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин» (далі – Закон), який визначає його основні правові ознаки та забезпечує правове регулювання суспільних відносин, пов'язаних із набуттям даного статусу, з обліком, розшуком та соціальним захистом таких осіб і членів їхніх сімей, не в повному обсязі розкриває їх зміст та нечітко встановлює межі цих понять. Дослідження даної проблеми у законодавчому полі, аналіз наукових публікацій, ситуацій, що виникають на практиці, доводять, що мають місце ще багато питань, які потребують додаткового аналізу та доопрацювання.

Цивільний кодекс України у ст. 43 надає визначення «особа, безвісно відсутня» – фізична особа може бути визнана судом безвісно відсутньою, якщо протягом одного року в місці її постійного проживання немає відомостей про місце її перебування [6]. Зміст поняття «особа, безвісно відсутня» Цивільного кодексу України відрізняється від змісту вищевизначеного поняття «особа, зникла безвісти» в Законі не лише назвою, а й процедурою визнання особи як такої. Така ситуація може призвести до підміни понять, чим у черговий раз підтверджується актуальність подальшого науково-теоретичного дослідження проблеми з перспективою вдосконалення відповідного нормативно-правового регулювання [7].

Наукова спільнота надає таке визначення «особа, зникла безвісти»: «це особи, чії сім'ї не мають відомостей про них після їх зникнення під час збройного конфлікту або ситуації насильства всередині країни» (дане визначення запропоновано Л.І. Фесечко ще до прийняття Закону, тому має відмінні особливості) [8]. «Особа, зникла безвісти, – особи, які зникли під час ведення воєнних дій і місцезнаходження яких невідоме» [9]. Закон [10] надає таке визначення: «Особа, зникла безвісти, – фізична особа, стосовно якої немає відомостей про її місцеперебування на момент подання заявником заяви про її розшук» (п. 9 ч. 1 ст. 1). Отже, чинне законодавство не має єдиного визначення та потребує узгодження на нормативному та процесуальному рівнях.

Наступне юридичне поняття-статус – «особа, зникла безвісти за особливих обставин» також має свої особливості та нечітко встановлені ознаки, а саме момент набуття.

На думку українського науковця В. Колпакова, «процес набуття особою статусу «зниклої безвісти за особливих обставин» складається з двох стадій. На першій стадії особа набуває статусу такої, що вважається зниклою безвісти за особливих обставин. Юридичний факт виникнення цього статусу корелюється з моментом подання заявником заяви про факт зникнення особи. Тривалість стадії обмежена юридичним фактом внесення про відповідну особу даних до Єдиного реєстру осіб, зниклих безвісти за особливих обставин.

На другій стадії статус особи, що вважається зниклою безвісти за особливих обставин, трансформується у правовий статус особи, що зникла безвісти за особли-

вих обставин. Юридичний факт виникнення цього статусу (основного експліцитного), корелюється з фактом внесення відповідних даних до Єдиного реєстру осіб, зниклих безвісти за особливих обставин [11]. Тим самим науковець наголошує на відмежуванні понять «статус» та «правовий статус», що є цілком закономірним. Однак Закон у ч. 1 ст. 4 чітко визначає, що «особа набуває статусу такої, що зникла безвісти за особливих обставин, із моменту внесення про неї відомостей, що містяться у заяві про факт зникнення, до Єдиного реєстру осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, у порядку, передбаченому цим Законом, та вважається такою, що зникла безвісти за особливих обставин, з моменту подання заявником заяви про факт зникнення особи». Щодо законодавчого регулювання даного питання, то у Законі терміни «статус» та «правовий статус» ототожнюються та використовуються як синоніми, наприклад ч. ч. 1, 3 ст. 4 та ст. 18. А втім, незрозумілим залишається момент набуття статусу «особа, що зникла безвісти за особливих обставин».

Закон визначає такі правові статуси: «особа, зникла безвісти», «особа, зникла безвісти за особливих обставин». Відповідно, особа, зникла безвісти, – фізична особа, стосовно якої немає відомостей про її місцеперебування на момент подання заявником заяви про її розшук (п. 9 ч. 1 ст. 1); особа, зникла безвісти за особливих обставин, – особа, зникла безвісти у зв'язку зі збройним конфліктом, воєнними діями, тимчасовою окупацією частини території України, надзвичайними ситуаціями природного чи техногенного характеру (п. 10 ч. 1 ст. 1).

Однак на практиці бувають випадки, коли людина може перебувати «поза статусом», що визначені у Законі. На прикладі 150-ї Окремої механізованої бригади (далі – ОМБр) військової частини А4935 військовослужбовець 05.08.2024 виходить на бойове завдання та «внаслідок обстрілу із солдатом ... зник зв'язок та візуальний контакт» [12]. Сповіщення про зникнення безвісти даного солдата надходить на ТЦК та СП 17.08.2024, а близькі родичі, члени сім'ї чи контактна особа (військовослужбовець може назначити будь-яку особу як координатора) на руки отримують сповіщення 19.08.2024 із роз'ясненням звернутися у ТЦК та СП для отримання пояснень щодо подальшого алгоритму дій (у кращому разі) та подачі документів для отримання можливого грошового забезпечення та ін. Відповідно, звертаються до територіального органу Національної поліції для подачі заяви про розшук особи і вже на наступний день (21.08.2024), із моменту внесення в Єдиний реєстр досудових розслідувань (далі – ЄРДР), розпочинається досудове розслідування. І лише із цього моменту особа отримує статус «зниклий безвісти». Для набуття статусу особи, зниклої безвісти за особливих обставин, близькі родичі та члени сім'ї мають отримати витяг з Єдиного реєстру осіб, зниклих безвісти за особливих обставин¹, який надають представники Департаменту інформатизації МВС України. Для цього потрібно подати до Управління з питань осіб, зниклих безвісти за особливих обставин (Секретаріату Уповноваженого з питань осіб, зниклих безвісти за особливих обставин), запит та копії документів, що засвідчують особу запитувача та ступінь споріднення зі зниклою особою. Відповідно до п. 4 розділу III «Порядок доступу до інформації Реєстру» Положення про Єдиний реєстр осіб, зниклих безвісти за

¹ Структура, порядок ведення, порядок наповнення, порядок доступу до інформації, основні завдання, мета та функції Єдиного реєстру осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, який є функціональною підсистемою єдиної інформаційної системи Міністерства внутрішніх справ України, визначено Положенням про Єдиний реєстр осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, затвердженим наказом МВС від 29.08.2022 № 535. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0998-22#Text>

особливих обставин [13], надання витягів здійснюється протягом строку, що не перевищує десяти робочих днів. У разі необхідності проведення додаткової перевірки інформації під час підготовки витягу строк розгляду відповідних запитів може бути подовжений до тридцяти календарних днів.

Виникають питання: по-перше, у якому статусі перебуває особа, за даним прикладом військовослужбовця 150-ї ОМБр військової частини А4935 це 15 діб, до моменту подання заявником заяви про її розшук до територіального органу Національної поліції; по-друге, якщо належним чином не поінформували щодо алгоритму дій у разі зникнення особи безвісти, тоді отримання статусу «зниклий безвісти за особливих обставин» значно відтерміновується або навіть не набувається.

Ще одним із проблемних питань є перелік осіб, які вправі подавати заяву на розшук особи, зниклої безвісти за особливих обставин. Як зазначалося нами вище, отримати сповіщення про зникнення можуть близькі родичі, члени сім'ї чи контактна особа, яку вказав військовослужбовець. У Інструкції з організації обліку особового складу в системі Міністерства оборони України (далі – Інструкція) [14] визначено порядок та коло осіб, яким надсилається сповіщення «... надсилається до відповідного ТЦК та СП за місцем проживання (перебування) сім'ї (близьких родичів) військовослужбовця (якщо місце проживання (перебування) сім'ї (близьких родичів) невідоме або він не мав сім'ї (близьких родичів), – до ТЦК та СП за місцем призову (прийняття) на військову службу чи останнього місця проживання військовослужбовця) протягом доби після отримання достовірної інформації про його смерть (загибель), захоплення в полон або заручником, а також інтернування у нейтральній державі або зникнення безвісти». Закон визначає, що «близькі родичі та члени сім'ї особи, зниклої безвісти за особливих обставин, – чоловік, дружина, батько, мати, вітчим, мачуха, син, дочка, пасинок, падчерка, рідний брат, рідна сестра, дід, баба, прадід, прабаба, внук, внучка, правнук, правнучка, усиновлювач чи усиновлений, опікун чи піклувальник, особа, яка перебуває під опікою або піклуванням, а також особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом і мають взаємні права та обов'язки, у тому числі особи, які спільно проживають, але не перебувають у шлюбі» (абз. 1 ч. 1 ст. 1).

Отже, можливі такі варіанти, коли зниклий безвісти військовослужбовець не має близьких родичів та членів сім'ї або наявні лише знайомі та друзі, які певний час проживали разом, пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки і зазначені військовослужбовцем контактною особою. Зазначені особи з моменту отримання сповіщення про зникнення безвісти особи можуть звернутися до територіального органу Національної поліції для подачі заяви про розшук особи та отримати витяг з ЄРДР. Однак подавати відомості до Єдиного реєстру осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, та отримання витягу такі особи не мають права. Відповідно до ст. 18 Закону, «заява про розшук особи, зниклої безвісти за особливих обставин, може бути подана *родичом* такої особи, представником військового формування, органом державної влади, органом місцевого самоврядування, громадським об'єднанням або будь-якою іншою особою, якій стало відомо про зникнення».

Частини 2 та 3 ст. 18 Закону також визначають певну процедуру внесення даних до Єдиного реєстру осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, а саме: «У разі отримання інформації про зникнення особи за особливих

обставин або заяви про розшук такої особи Національна поліція України зобов'язана інформувати Уповноваженого протягом трьох днів із моменту отримання такої інформації або заяви. Відомості, зазначені у заяві про розшук особи, зниклої безвісти за особливих обставин, підлягають внесенню до Реєстру в порядку, передбаченому цим Законом, протягом 24 годин після отримання Уповноваженим від Національної поліції України інформації про зникнення особи за особливих обставин або інформації про отримання заяви про розшук такої особи». Однак на практиці така «процедура» є недієвою, бо за узагальненими даними по 150-й ОМБр військової частини А4935 строки визнання особи зниклою безвісти за особливих обставин варіюються від 5 до 68 календарних днів (строк обраховувався з моменту внесення даних до ЄРДР до Єдиного реєстру осіб, зниклих безвісти за особливих обставин). Адже саме з моменту набуття статусу зниклого безвісти за особливих обставин та отримання витягу з Єдиного реєстру осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, члени сім'ї можуть отримувати пільги по оплаті житла та комунальних послуг близькими родичами та членами сім'ї осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, та інші фінансові питання, що визначені чинним законодавством.

Тому пропонуємо із внесенням даних територіальним органом Національної поліції України інформації до ЄРДР автоматично вносити відповідні дані і до Єдиного реєстру осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, що значно спростить відповідну процедуру для близьких та рідних. Окрім того, визначити в Законі набуття правового статусу «зниклий безвісти за особливих обставин» із моменту фактичного зникнення, тим самим не буде втрачатися час (строк) на отримання пільг та ін.

Також є ще одна «база даних інформаційної системи з питань поводження з військовополоненими» Координаційного штабу з питань поводження з військовополоненими, що врегульовано Положенням про інформаційну систему з питань поводження з військовополоненими [15] (деякі проблемні моменти під час реєстрації в електронному кабінеті користувача інформаційної системи вже висвітлювалися у попередніх публікаціях).

Механізм функціонування та використання даної інформаційної системи такий, є певні категорії осіб, які дотичні до нього:

1. Власник і розпорядник – держава в особі Головного управління розвідки Міноборони.

2. Адміністратор – Головне управління розвідки Міноборони.

3. Користувачі – спеціальні користувачі та заявники.

Основна робота з реєстром здійснюється саме заявниками – це близькі родичі та члени сім'ї осіб, зниклих безвісти за особливих обставин. «Заявником вносяться дані про оборонців України, які перебувають у полоні держави-агресора, цивільних осіб, позбавлених конституційної свободи внаслідок збройної агресії, та осіб, зниклих безвісти у зв'язку зі збройним конфліктом, воєнними діями, тимчасовою окупацією частини території України» (п. 11 Положення) в Особистий кабінет (далі – ОК). Під «даними» слід розуміти інформацію про: особу із зазначенням прізвища, імені, по батькові (за наявності), дати народження, реєстраційного номера облікової картки платника податків або серії та номера паспорта громадянина України (для фізичних осіб, які через свої релігійні переконання відмовилися від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків, повідомили про це відповідному контролюючому органу і мають про це відмітку в паспорті громадянина

України), унікального номера запису в Єдиному державному демографічному реєстрі (за наявності), реквізитів паспорта громадянина України, реквізитів свідоцтва про народження або тимчасового посвідчення громадянина України (для іноземців та осіб без громадянства – паспортного документа іноземця або документа, що посвідчує особу без громадянства, посвідки на постійне/тимчасове проживання, посвідчення біженця або іншого документа, що підтверджує законність перебування іноземця чи особи без громадянства на території України), військового (спеціального) звання, номера військової частини, посади, особливих прикмет та іншої інформації про особу (у тому числі й особисте фото). Ці дані, відповідно до Положення, можуть вноситися і спеціальними користувачами, однак виникає питання: як спеціальні користувачі можуть мати доступ до деяких документів?

На спеціальних користувачів покладається такий функціонал:

- забезпечують здійснення контролю за доступом до інформаційної системи від імені державного органу;
- забезпечують достовірність, своєчасність надання та повноту даних, що вносяться спеціальними користувачами, які діють від імені державного органу;

– звертаються до власника інформаційної системи з пропозиціями (зауваженнями) щодо роботи інформаційної системи (за наявності). Окрім того, «отримують доступ до бази даних та мають право вносити інформацію про оборонців України, які перебувають у полоні держави-агресора, цивільних осіб, позбавлених особистої свободи внаслідок збройної агресії, та осіб, зниклих діями, тимчасовою окупацією частини території України». Витяг, згенерований із даного Реєстру, не визначає правового статусу безвісти зниклого за особливих обставин, отримання соціальних та правових гарантій, це як «особлива форма» відповіді на звернення, яка вміщує інформацію, що була попередньо внесена заявником. Тому логічні питання, які виникають у близьких родичів та членів сім'ї зниклих безвісти за особливих обставин, у доцільності існування даної платформи та як це допомагає знайти рідного.

У Звіті про роботу Координаційного штабу з питань поводження з військовополоненими (2024 р.) [16] узагальнено дані (станом на 31.12.2024) інформаційної системи за показниками:

1. Кількість зареєстрованих ОК – 48 927.
2. Кількість поданих відомостей заявників через ОК – 54 807.
3. Кількість поданих відомостей заявників через консультантів – 62 602.
4. Кількість поданих відомостей аналітиками – 32 891.

5. Кількість онлайн-запитів – 16 116.

6. Кількість внутрішніх користувачів – 161.

Тому виникає логічне питання: яким чином у заявника виникає можливість подати відомості про безвісти зниклого за особливих обставин без реєстрації ОК, адже показник 2 значно відрізняється від 1 (на 5 880)? Ще один показник під номером 3, результат якого, по-перше, не пов'язаний із показниками 1 та 2; по-друге, яким чином консультант може вносити відповідні дані, у тому числі і документи, до ОК, чи має він повноваження це робити та до якого спеціального користувача відноситься консультант. Окрім того, якщо підсумувати дані всіх трьох показників (166 336), то можна вважати, що це загальна кількість оборонців України, які перебувають у полоні держави-агресора, цивільних осіб, позбавлених особистої свободи внаслідок збройної агресії, та осіб, зниклих безвісти у зв'язку зі збройним конфліктом, воєнними діями, тимчасовою окупацією частини території України.

Наведемо, ще одні сумнівні статистичні дані зі Звіту, а саме:

1. «внутрішні користувачі» (п. 5): про них немає згадки в Положенні;

2. «кількість поданих відомостей заявників через консультантів» (п. 3): даний показник – це узагальнені дані онлайн-консультацій чи поданих заявок через ОК?

3. «кількість поданих відомостей аналітиками» (п. 4): які саме відомості збиралися аналітиками та куди подавалися та з якою метою?

На офіційний запит до Координаційного штабу з питань поводження з військовополоненими, щодо отримання роз'яснень по Звіту, ми не отримали відповіді.

Висновки. Ураховуючи зазначене вище, правовий статус особи, що зникла безвісти за особливих обставин, виникає за наявності сукупних підстав, а саме: 1) певний факт (подія, дія); 2) наслідок – відсутність відомостей про місце перебування особи (зникли зв'язок та візуальний контакт та ін.); 3) подання заявником заяви про її розшук у відповідні розшукові органи (територіальний відділ Національної поліції України); 4) внесення відомостей про факт зникнення до Єдиного реєстру осіб, зниклих безвісти за особливих обставин.

Отже, особа вважається зниклою безвісти за особливих обставин із моменту (дати), що зазначений у сповіщенні. Правовий статус «зниклий безвісти за особливих обставин» виникає з моменту внесення відомостей про факт зникнення до Єдиного реєстру осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, а не з моменту фактичного зникнення особи. Уважаємо це суттєвою проблемою, яка тягне за собою низку правових наслідків, у зв'язку з чим необхідно негайно врегулювати та усунути окреслені в статті недоліки.

Список використаних джерел

1. Катеринчук К.В. Злочини проти здоров'я особи: проблеми кримінально-правової теорії та практики : монографія. ФОП Маслаков, 2018. 408 с.
2. Катеринчук К.В. Права близьких родичів та членів сім'ї осіб, зниклих безвісти за особливих обставин: проблемні питання та перспективи вирішення. *Слово національної школи суддів*. 2024. № 4(49). С. 6–15. DOI 10.37566/2707-6849-2024-4(49)-1.
3. Катеринчук К.В. Проблеми реалізації прав близьких родичів та членів сім'ї осіб, зниклих безвісти за особливих обставин. *Українська поліцейстика: теорія, законодавство, практика*. 2025. № 1(13). С. 112–115. DOI <https://doi.org/10.32782/2709-9261-2025-2-14-22>
4. Катеринчук К.В. Правові аспекти вирішення проблемних питань захисту прав близьких родичів та членів сім'ї осіб, зниклих безвісти за особливих обставин. *Слово національної школи суддів*. 2025. № 1(50). С. 110–120. DOI 10.37566/2707-6849-2025-1(50)-9.
5. Катеринчук К.В. Проблемні питання в діяльності Координаційного штабу з питань поводження з військовополоненими щодо зниклих безвісти за особливих обставин. *Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти* : матеріали IX Міжнародної науково-практичної конференції, 21 березня 2025 р. Ч. 1. С. 59–61.

6. Цивільний кодекс України : Закон України. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. №№ 40–44. Ст. 356.
7. Приполова Л. Правовий статус осіб, зниклих безвісти у зв'язку зі збройним конфліктом та за особливих обставин. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 3. С. 198–202. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2020/3/34.pdf>
8. Фесечко Л.І. Пошук осіб, зниклих безвісти внаслідок збройного конфлікту. *Актуальні проблеми політики*. 2009. Вип. 37. С. 401–410. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/325>
9. Інструкція про порядок виконання норм міжнародного гуманітарного права у Збройних Силах України : Наказ Міністерства оборони України від 23.03.2017. № 164. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0704-17?find=1&text=%D0%B1%D0%B5%D0%B7%D0%B2%D1%96%D1%81%D1%82#w1_1 (дата звернення: 05.07.2025).
10. Про правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин : Закон України. *Відомості Верховної Ради*. 2018. № 38. Ст. 280. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2505-19?find=1&text=%D0%B0%D1%82%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82#n35> (дата звернення: 05.07.2025).
11. Колпаков В.К. Зниклі безвісти за особливих обставин: поняття і розшук. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2023. Вип. 1(48). С. 59–66. URL: http://pjv.nuoua.od.ua/v1_2023/13.pdf
12. Акт службового розслідування, призначене наказом командира військової частини А4935 від 13.08.2024 № 857-АД «Про призначення службового розслідування з'ясування причин та обставин зникнення безвісти солдата Катеринчука Василя Володимировича».
13. Положення про Єдиний реєстр осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, затверджений Наказом МВС від 29.08.2022 № 535. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0998-22#Text> (дата звернення: 05.07.2025).
14. Інструкція з організації обліку особового складу в системі Міністерства оборони України, затверджена Наказом Міністерства оборони України від 15.09.2022 № 280. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1407-22?find=1&text=%D1%81%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D1%96%D1%89%D0%B5%D0%BD#w1_37 (дата звернення: 05.07.2025).
15. Положення про інформаційну систему з питань поводження з військовополоненими : Постанова Кабінету Міністрів України від 27.02.2024 № 208. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/208-2024-%D0%BF#Text> (дата звернення: 05.07.2025).
16. Офіційний сайт Координаційного штабу з питань поводження з військовополоненими. URL: <https://koordshtab.gov.ua/other-reports> (дата звернення: 28.08.2025).

References

1. Katerynychuk, K.V. (2018). Zlochynty proty zdorovia osoby: problemy kryminalno-pravovoi teorii ta praktyky [Crimes against personal health: problems of criminal law theory and practice]. FOP Maslakov, 408. [in Ukrainian].
2. Katerynychuk, K. (2024). Prava blyzkykh rodychiv ta chleniv simi osib, znyklykh bezvisty za osoblyvykh obstavyn: problemni pytannia ta perspektyvy vyrishennia. [Rights of close relatives and family members of persons missing under special circumstances: problematic issues and prospects for solutions]. *Slovo natsionalnoi shkoly suddiv*, 4 (49), 6–15. DOI 10.37566/2707-6849-2024-4(49)-1. [in Ukrainian].
3. Katerynychuk K.V. (2025). Problemy realizatsii prav blyzkykh rodychiv ta chleniv simi osib, znyklykh bezvisty za osoblyvykh obstavyn. [Problems of exercising the rights of close relatives and family members of persons missing under special circumstances]. *Ukrainska politseystyka: teoriia, zakonodavstvo, praktyka*, 1(13), 112–115. DOI <https://doi.org/10.32782/2709-9261-2025-2-14-22> [in Ukrainian].
4. Katerynychuk, K.V. (2025). Pravovi aspekty vyrishennia problemnykh pytan zakhystu prav blyzkykh rodychiv ta chleniv simi osib, znyklykh bezvisty za osoblyvykh obstavyn. [Legal aspects of resolving problematic issues of protecting the rights of close relatives and family members of persons missing under special circumstances]. *Slovo natsionalnoi shkoly suddiv*, 1 (50), 110–120. DOI 10.37566/2707-6849-2025-1(50)-9. [in Ukrainian].
5. Katerynychuk, K.V. (2025). Problemni pytannia v diialnosti Koordynatsiinoho shtabu z pytan povodzhennia z viiskovo-poloneny, shchodo znyklykh bezvisty za osoblyvykh obstavyn. [Problematic issues in the activities of the Coordination Headquarters for the Treatment of Prisoners of War, regarding missing persons under special circumstances]. *Mizhnarodna ta natsionalna bezpeka: teoretychni i prykladni aspekty: materialy IX Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii*. (21 bereznia 2025 r.). 1, 59–61. [in Ukrainian].
6. Tsyvilnyi kodeks Ukrainy. [Civil Code of Ukraine]. Zakon Ukrainy. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 2003. №№ 40–44. St. 356 [in Ukrainian].
7. Prypolova, L. (2020). Pravovy status osib, znyklykh bezvisty u zviazku zi zbroinym konfliktom ta za osoblyvykh obstavyn. [Legal status of persons missing in connection with armed conflict and under special circumstances]. *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo*, 3, 198–202. Retrieved from: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2020/3/34.pdf>
8. Fesechko, L.I. (2009). Poshuk osib, znyklykh bezvisty vnaslidok zbroinoho konfliktu. [Search for persons missing as a result of armed conflict]. *Aktualni problemy polityky*, 37, 401–410. Retrieved from: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/325> [in Ukrainian].
9. Instrukttsiia pro poriadok vykonannia norm mizhnarodnogo humanitarnogo prava u Zbroinykh Sylakh Ukrainy. [Instruction on the procedure for implementing the norms of international humanitarian law in the Armed Forces of Ukraine]. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0704-17?find=1&text=%D0%B1%D0%B5%D0%B7%D0%B2%D1%96%D1%81%D1%82#w1_1 (data zvernennia: 05.07.2025). [in Ukrainian].
10. Pro pravovy status osib, znyklykh bezvisty za osoblyvykh obstavyn. [On the legal status of persons missing under special circumstances]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2505-19?find=1&text=%D0%B0%D1%82%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82#n35> (data zvernennia: 05.07.2025). [in Ukrainian].
11. Kolpakov, V.K. (2023). Znykli bezvisty za osoblyvykh obstavyn: poniattia i rozshuk. [Missing persons under special circumstances: concept and search]. *Prykarpatskyi yurydychnyi visnyk*, 1(48), 59–66. Retrieved from: http://pjv.nuoua.od.ua/v1_2023/13.pdf [in Ukrainian].
12. Akt sluzhbovoho rozsliduvannia, pryznachene nakazom komandrya viiskovoi chastyny A4935 [Act of official investigation, appointed by order of the commander of the military unit A4935]. [in Ukrainian].

13. Polozhennia pro Yedynyi reiestr osib, znyklykh bezvisty za osoblyvykh obstavyn. [Regulations on the Unified Register of Persons Missing in Special Circumstances]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0998-22#Text> (data zvernennia: 05.07.2025). [in Ukrainian].

14. Instruktsiia z orhanizatsii obliku osobovoho skladu v systemi Ministerstva oborony Ukrainy. [Instructions on the organization of personnel accounting in the system of the Ministry of Defense of Ukraine]. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1407-22?find=1&text=%D1%81%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D1%96%D1%89%D0%B5%D0%BD#w1_37 (data zvernennia: 05.07.2025). [in Ukrainian].

15. Polozhennia pro informatsiinu systemu z pytan povodzhennia z viiskovopolonenymy. [Regulations on the information system on the treatment of prisoners of war]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/208-2024-%D0%BF#Text> (data zvernennia: 05.07.2025). [in Ukrainian].

16. Ofitsiinyi sait Koordynatsiinoho shtabu z pytan povodzhennia z viiskovopolonenymy. [Official website of the Coordination Headquarters for the Treatment of Prisoners of War]. Retrieved from: <https://koordshtab.gov.ua/other-reports> (data zvernennia: 05.07.2025). [in Ukrainian].

Katerynychuk Kateryna,

Doctor of Law, Associate Professor

(Polyssia National University, Zhytomyr)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6700-2831>

PROBLEMS OF ESTABLISHING THE STATUS OF A PERSON WHO HAS DISAPPEARED UNDER SPECIAL CIRCUMSTANCES IN UKRAINIAN LEGISLATION

The article outlines the main aspects and key provisions of legislative policy regarding the determination of the status of persons missing under special circumstances, which is aimed at introducing clear legal mechanisms for resolving this issue. Its primary goal is to guarantee the protection of the rights of persons missing under special circumstances, as well as their close relatives and family members. The key tasks of such a policy include the development of procedures for the official recognition of the status of a person missing under special circumstances, ensuring access to necessary legal support, and providing support in matters of social security.

Accordingly, the legal status of a «person missing under special circumstances» arises upon the existence of a set of cumulative conditions, including: 1) a certain fact (event, action); 2) a consequence – the absence of information about the person's whereabouts (loss of communication and visual contact, etc.); 3) the submission by the applicant of a request for search to the relevant search authorities (territorial department of the National Police of Ukraine); 4) the entry of information about the disappearance into the Unified Register of Persons Missing under Special Circumstances.

Thus, a person is considered missing under special circumstances from the moment (date) indicated in the Notification. The legal status of «missing person under special circumstances» arises from the moment the information about the disappearance is entered into the Unified Register of Persons Missing under Special Circumstances, and not from the moment of the actual disappearance of the person.

Key words: military personnel, status, legal status, missing person, person missing under special circumstances, close relatives and family members, Unified Register of Persons Missing under Special Circumstances, information system database on the treatment of prisoners of war.

Надіслано до редколегії 25.07.2025

Рекомендовано до публікації 23.09.2025

Опубліковано 21.11.2025